
Palača Alberti u Splitu

Viki Jakaša Borić

Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel Zagreb

Izvorni znanstveni rad
UDK — 728.3(497.5 Split)

2. 7. 2003.

Grafički prilozi: Historijski arhiv Split – 7; Konzervatorski odjel u Splitu – 1, 2, 3, 4, 5, 6; Katastik obitelji Alberti, Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone – 9

Osamnaesto stoljeće u Splitu obilježeno je pojačanom građiteljskom aktivnošću u odnosu na prethodno stoljeće, što je logična posljedica političko-gospodarskih događanja toga vremena.¹ Uklapajući se u već postojeći poredak komunikacija i poštivajući perimetre srednjovjekovnih parcela, stambena izgradnja osamnaestog stoljeća ostavila je zamjetan broj novih građevina, ali i intervencija na već postojećim zdanjima. Srednjovjekovna podloga poštivala se ne samo u smislu prihvaćanja tlocrtnih perimetara starih građevina već vrlo često i uključivanja srednjovjekovnih struktura, koje postaju nerazdvojni dijelovi novih objekata.

Palača u Kruzićevoj ulici broj 3 zanimljiv je primjer asi-

Palača Alberti, smještena u staroj splitskoj jezgri, sadrži cijeli niz građevnih slojeva: od romaničko-gotičkog i gotičkog, preko dominantnog baroknog pa do intervencija iz 19. i 20. stoljeća. Njezin današnji izgled najvećim dijelom potječe s kraja 18. stoljeća, dakle iz barokne faze, kada se stara palača povezuje sa susjednom gotičkom kućom, te im se sa sjeverne strane na temeljima renesansnog bedema prigraduje novi volumen.

milacije srednjovjekovne strukture i njezine prilagodbe novoj prostornoj koncepciji s kraja 18. stoljeća. Zanimljiva je i zbog svog položaja uz renesansni bedem, koji će se zbog njezina proširenja djelomice porušiti i tako započeti dugotrajan proces

¹ U 18. stoljeću Splitom još uvijek vlada Venecija, koja je kao svjetska sila znatno oslabila gubitkom Krete u Kandijskom ratu, a potom i posljednjih dijelova Moreje u Velikom ratu koji je okončan 1718. godine. Usprkos tomu Venecija je proširila svoj teritorij u Dalmaciji, te je konačno označena granica mletačke Dalmacije koja će ostati nepromijenjena do 1918. godine. Grga Novak, "Povijest Splita", Splitski književni krug, Split 1978.

integriranja grada s predgrađima i uopće širenja grada izvan starih zidina.²

Palača nosi naziv Alberti po istoimenoj obitelji u čijem je vlasništvu bila dug vremenski period. Naime, stari grb obitelji Alberti nalazi se u luneti gotičkog portala. U Katastiku dobara obitelji Alberti iz 1721. godine, koji se čuva u arhivu nekadašnje bratovštine S. Giorgio degli Schiavoni u Veneciji, uvrštena je i ova palača, što ukazuje na to da je još u prvoj polovini 18. stoljeća bila u vlasništvu te obitelji.³ U katastarskoj mapi Splita iz 1831. godine spominje se J. R. Dumanio kao vlasnik prizemnih prostorija ove građevine.⁴

Smještena je uz sjeverni rub srednjovjekovnog Splita, u predjelu što ga karakterizira gusta izgradnja i koji se formira već u najranijoj fazi širenja grada izvan zidina Palače. Nezamjetna u nizu kuća što se proteže sjeverno od uske Kružičeve ulice diže se na pačetvorinastoj površini, čiju pravilnost remete zakošene južna i istočna stranica.

Južnim pročeljem okrenuta je prema Kružičevoj ulici, dok je njezino glavno, sjeverno pročelje, podignuto na renesansnom bedemu, okrenuto prema kopnenoj strani srednjovjekovnoga grada, koja tek izgradnjom baroknih bedema u 17. stoljeću biva zaštićena. Grad je, naime, prije izgradnje baroknih fortifikacija bio zaštićen samo starim zidinama Dioklecijanove palače (*terra vecchia*), odnosno renesansnim bedemima (*terra nuova*). Probijanje bedema radi nove gradnje i uopće orijentacije građevine prema vanjskoj strani grada bilo je moguće tek nakon izgradnje novog sistema utvrda, kojim se zaštitio cijeli grad s kopnene strane, uključujući i stare bedeme.

Na planovima Splita iz druge polovine 17. stoljeća, te onima iz 18. stoljeća, kojima je uglavnom cilj bio prikazati fortifikacije grada, pa stoga daju uopćenu urbanističku sliku, nije uočljiva palača današnjih perimetralnih karakteristika. Riječ je u prvom redu o Santinijevu tlocrtu Splita i utvrđenja iz 1666. godine, najstarijem sačuvanom planu grada sa zvjezdolikim sustavom bedema prema kopnenoj i s lazaretom prema morskoj strani.⁵ Iako se vanjska slika grada uvelike izmijenila izgradnjom fortifikacija i lazareta, urbanistička shema grada ostala je nepromijenjena u odnosu na srednjovjekovnu. Uz sjevernu stranu današnje Kružičeve ulice uočljiv je blok građevina u okviru kojeg je bila i stara palača Alberti. Ona u tom periodu nije zadirala u prostor renesansnoga bedema koji se protezao s njezine sjeverne strane, dapače prema propisima Statuta grada Splita morala je biti na određenoj udaljenosti od bedema.⁶ Nakon Santinijeva slijedi Coronellijev plan iz 1678. godine.⁷ Jedina je novost u odnosu na Santinijev plan zapadni bastion, kojega je Santini prikazao siluetu, a sada je dovršen. Početkom 18. stoljeća, točnije 1708. godine, nastaje Justerov plan, koji se čuva u bečkom Ratnom arhivu.⁸ Premda

je poticaj za izradu tog plana bilo utvrđenje grada, Juster jednaku pažnju posvećuje stambenim dijelovima grada, crkvama, lazaretu i predgrađima. U odnosu na prethodne planove nema nikakvih promjena. Može se samo reći da je nakon Santinijeva plana Justerov plan najranije precizno i vjerodostojno urbanističko svjedočanstvo Splita. Slijede planovi Roberta Adama⁹ iz 1764. godine i L. F. Cassassa¹⁰ iz 1782. godine. Situacija ostaje nepromijenjena kako s obzirom na fortifikacije tako s obzirom na urbanističku sliku. Poznata su i dva tlocrta iz 1784. godine. Oba su rađena za providura Angela Dieda. Jedan je izradio Francesco Gironci u vremenu kada je jenjavala kuga u Splitu, s ciljem prikazivanja pojedinih zgrada iskorištenih u službene svrhe, a prikazuje grad i užu okolicu.¹¹ Drugi je izradio Pietro Gironci u periodu kada je trebalo obaviti poslove raskušivanja.¹² Prikazan je samo grad sa zvjezdanim oklopom bedema, bez okolice. Renesansni pojas zidina još je uvijek cjelovit.

Katastarska mapa grada iz 1831. godine prikazuje palaču Alberti tlocrtno jednaku današnjoj. Naime, stara palača proširena je sa sjeverne strane zadiranjem u prostor renesansnog bedema. Logična je posljedica dezintegracija renesansnog bedema, te vjerojatno jedno od najranijih rastvaranja gradskih građevina prema baroknim bedemima.

² Zidine su stoljećima ograničavale rast grada, pa su slojevitost i prenapučenost postajale njegove osnovne značajke.

³ Katastik obitelji Alberti nalazi se u arhivu hrvatske bratovštine koja se danas zove *Scuola Dalmata dei S. S. Giorgio e Trifone* u Veneciji.

⁴ Katastarski plan Splita, 1831., Historijski arhiv Split.

⁵ D. Kečkemet, "Mapa crteža dalmatinskih gradova inženjera Josipa Santinija", Četiri priloga poznavanju historije grada Splita u XVII i XVIII stoljeću, Izdanje Muzeja grada Splita, sv. 4, Split 1953., str. 7–73.

⁶ "Statut grada Splita", III znatno prošireno i temeljito izmijenjeno izdanje, Književni krug Split, 1998., str. 725.

⁷ G. Novak, "Povijest Splita", Čakavski sabor, Split 1978., svezak III, slikovni prilog.

⁸ D. Kečkemet, Plan i veduta Splita s početka osamnaestog stoljeća, Kulturna baština 5-6, Split 1976., str. 88.

⁹ F. Bulić – Lj. Karaman, "Palača cara Dioklecijana u Splitu", Zagreb 1927.

¹⁰ D. Kečkemet, L. F. Cassass i njegove slike Istre i Dalmacije, Radovi JAZU 379, Zagreb 1978.

¹¹ D. Božić Bužančić, "Tlocrt Splita iz 1784. godine", Kulturna baština 5-6, Split 1976., str. 52–53.

¹² D. Božić Bužančić, Još jedan tlocrt Splita iz 1784. godine, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 28, Split 1989., str. 222.

¹³ I danas se dvije prostorije prizemlja upotrebljavaju u gospodarske svrhe, međutim prva u nizu (od zapada prema istoku), koja je u katastru bila označena kao trokatna kuća s dvorištem, danas ima drugačiju funkciju.

¹⁴ Samo južna polovica palače ima prizemne prostorije, dok je sjeverni dio podignut na ostacima bedema, koji sežu do visine prizemlja. Logično je, dakle, da sjeverna polovica palače nema prizemlje, već se s ulice pristupa prvom katu, koji stoga gubi reprezentativnu funkciju i upotrebljava se u gospodarske svrhe.

¹⁵ *Palazzo fontego*, tip palače koji ujedinjuje trgovačku i stambenu funkciju, prisutan je u Veneciji od srednjega vijeka sve do 19. stoljeća. Ima karakterističnu prostornu koncepciju iz koje proizlazi isto tako karakteristična pročelna organizacija. Naime, trodijelna podjela prostora, postignuta postavljanjem

Sudeći prema navedenim planovima, zaključuje se da je srednjovjekovna palača proširena unutar vremenskog razdoblja od pedesetak godina. Stilske odlike novonastalog sjevernog pročelja podržavaju pretpostavku da intervencije potječu s kraja 18. stoljeća.

Prizemlje palače čine prostorije u nizu, kojima se pristupa s južne strane iz Kružičeve ulice. One zauzimaju samo južnu polovinu cjelokupnog tlocrta palače, dok su u stražnjem dijelu ostaci renesansnog bedema na kojima je prigraden sjeverni dio palače. Ovo stanje velikim dijelom odgovara prikazu palače na katastarskoj mapi iz 1831. godin, uz koju je priložen i opis namjene prostorija te imena vlasnika. Palača Alberti prikazana je pod brojevima: 2269 — *muro di fortificazione* (obrambeni bedem), vlasnik I. R. Dumanio, 2270 — *magazzino d'affitto con pile d'olio* (prostor za iznajmljivanje s posudama za ulje), vlasnik I. R. Dumanio, 2271 — *magazzino d'affitto* (prostor za iznajmljivanje), vlasnik I. R. Dumanio, 2272 — *casa d'abitazione a tre piani con corte* (trokatna kuća za stanovanje s dvorištem), vlasnik E. Dumanio.¹³

Prvi kat palače Alberti, za razliku od većine splitskih palača, nije bio *piano nobile*. Pristupa mu se sa sjeverne strane kamenom vanjskom skalinađom, a upotrebljavao se vjerojatno u gospodarske svrhe.¹⁴ U osnovi se može primijetiti

trodijelna podjela prostora sa središnjom izduljenom prostorijom iz koje se ulazi u bočne prostorije. Drugi kat, *piano nobile*, ponavlja organizaciju donjega kata. Središnja prostorija protezala se cijelom dubinom palače te je bila rastvorena balkonata s obje strane (sjevernu i južnu). Takva organizacija podsjeća na koncepciju venecijanske *palazzo fontego*.¹⁵ U trećem katu organizacija prostora vrlo je slična onoj u donjim katovima.¹⁶

Prije postavljanja dvokrakog stubišta, kojim se uspinje u drugi i treći kat, vertikalna komunikacija odvijala se unutrašnjim stubištem smještenim u jednoj od bočnih prostorija palače.

Južno pročelje palače Alberti, okrenuto prema Kružičevoj ulici, prije intervencija s kraja 18. stoljeća bilo je glavno pročelje palače. Kao takvo sadrži sve starije slojeve gradnje, koji nam, uz sačuvane fragmente građevnih slojeva u unutrašnjem prostoru, omogućavaju pokušaj rekonstrukcije srednjovjekovne palače.

Na temelju analize zidne strukture može se pretpostaviti da se radilo o tri građevine u nizu. Najstarija je središnja, na kojoj postoje tragovi romaničko-gotičke gradnje vjerojatno iz 14. stoljeća. Istočno je gotička kuća, sudeći po obliku zazidanoga gotičkog prozora, iz prve polovine 15. stoljeća, dok je s njezine zapadne strane građevina koju je zbog nedostatka stilskih elemenata teško datirati. Zapadno, u produžetku toga pročelja, u zidu koji seže do visine prvoga kata, smješten je ranogotički portal.

Najstarijem sloju palače pripada romaničko-gotički prozor u samom vrhu pročelja, ispod krovnoga zabata. Svojim širim tjemennom još je uvijek blizak romaničkim formama.¹⁷ Prozor trećega kata, koji je na tom mjestu sekundarno postavljen vjerojatno premještanjem s donjih katova, s kapitelima u obliku stiliziranih listova i izmjeničnim zupcima, potječe iz 14. stoljeća. U drugom katu postoje sačuvani fragmenti vijenca s trbušastim profilom u sredini koji je prekinut zbog umetanja barokne balkonate. Takvi vijenci javljali su se na romaničkim kućama u Splitu i Trogiru, pa se može pretpostaviti da pripada toj istoj romaničko-gotičkog fazi.¹⁸

Ranogotički portal, koji nastankom nove cjeline ostaje bez funkcije, smješten je izvan volumena građevine. Zaključen je romaničko-gotičkim srpastim lukom, koji je sastavljen od nekoliko dijelova. Ni dovratnici, plošno obrađeni s bastonatama, nisu monolitni. Konkavni polukapiteli sa stiliziranim duguljastim listovima i nizovima od naizmjenično postavljenih "zubaca zupčanika" i običnih zubaca također ukazuju na prijelazni romaničko-gotički period.¹⁹ Grb obitelji Alberti s dvije paralelne dijagonalno postavljene trake optočen je izmjeničnim zupcima, dok je prostor u donjim uglovima ispunjen granama sa stiliziranim listićima.²⁰

četiri paralelna zida nosača tereta, ponavlja se u svim etažama uključujući i prizemlje. U središnjem je dijelu dvorana, komunikacijska jezgra što se proteže cijelom dubinom građevine, iz koje se ulazi u bočne prostorije. U nizu bočnih prostorija najčešće je smješteno dvorište, a kasnije, kada postaje samostalna arhitektonska jedinica, i dvokrako stubište. Ta se organizacija odražava na artikulaciju pročelja koja slijedi tripartitnu podjelu. Središnji je dio rastvoren poliforama ili trodijelnim prozorima, a bočni monoforama, iz čega proizlazi ritam A B A.

Strukturalno se *palazzo fontego* kroz stoljeća bitno ne mijenja. Stilovi će ostaviti traga uglavnom u ritmu i oblicima prozora, te arhitektonskoj plastici. Richard J. Goy, *Venetian vernacular architecture*, Cambridge University Press 1989., str. 123–149.

¹⁶ Danas je središnji prostor u oba kata podijeljen u nekoliko prostorija, a komunikacije s bočnim prostorijama su promijenjene.

¹⁷ Vrlo sličan prozor, jednako pozicioniran ispod dvostrešnog krova, javlja se na maloj Papalićevoj palači u Šubićevoj ulici. Datiran je u 14. stoljeće. J. Marasović i T. Marasović, "Dvije adaptacije Jurja Dalmatinca u Splitu", *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 1979. –1982., str. 180.

¹⁸ C. Fisković, *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*, str. 142–143.

U romanici su postojali vijenci od sasvim plošnih koji se sastoje od niza pravilno klesanih kamena do reljefnih s tipično romaničkim profilom ili ukrasnim motivom. Na romaničko-gotičkoj porušenoj kući u Krešimirovoj ulici u Splitu bio je vijenac trbušasta profila (*quart de ronde*) poput onoga na kući kraj Sv. Nikole i na velikoj Cipikovoj palači u Trogiru.

¹⁹ C. Fisković, *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*, str. 142.

Nizovi načinjeni od izmjeničnih "zubaca zupčanika" i običnih zubaca poznati su s vijenca romaničke kuće u Severovoj ulici u Splitu.

²⁰ Grb obitelji Papalić s dvorišne fasade palače u Šubićevoj ulici stilski je srodan ovom grbu. Uokviren je izmjeničnim dentima, a u donjim uglovima ima povijene stilizirane listove. Datiran je u 14. stoljeće. J. Marasović i T. Marasović, "Dvije adaptacije Jurja Dalmatinca u Splitu", *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 1979. –1982., str. 180.

U strukturi zida početnoga kraka dvokrakoga stubišta uočljiv je stup kruznoga presjeka s kapitelom koji nosi dva luka. Iako je velik dio samoga kapitela uništen, u njegovu donjem dijelu sačuvala se dekoracija. Linearni shematizirani listovi što se lepezasto šire poput akantusa razigravaju površinu i navode na pretpostavku o ranom vremenu nastanka.²¹ Mogu se dovesti u vezu s dekoracijom prozora trećega kata središnjega dijela pročelja, te s dekoracijom grba obitelji Alberti u luneti portala. Lukovi su srpasti, blago prelomljeni u vrhu, konkavnog profila, sastavljeni od nekoliko dijelova. Sve to govori u prilog pretpostavci o početku 14. stoljeća kao vremenu nastanka tih elemenata.

Na prozoru u drugom katu bočnoga zapadnog pročelja sačuvani su maleni polukapiteli s dekoracijom sličnoga karaktera — linearni shematizirani listići.

Navedeni fragmenti najstarijega građevnog sloja ove palače u stilu su romaničko-gotičkoga odnosno ranogotičkog stila, te navode na zaključak o postojanju palače već u prvoj polovini 14. stoljeća. Također navode na pretpostavku o kakvu se tipu građevine radilo. Naime, kapitel s lukovima u zidu početnoga stubišnoga kraka govori o postojanju trijema, odnosno dvorišta pred njim. Budući da je portal interpolacijom novog volumena ostao bez funkcije, može se pretpostaviti da je vodio u dvorište, koje je vjerojatno bilo zidom ograđeno od ulice. Na temelju zidne strukture i sačuvanih prozora ranogotičkoga sloga na južnom i zapadnom pročelju, pretpostavlja se da je građevina imala tlocrt L-oblika te da je sa sjeverne i istočne strane zatvarala dvorište. Glavno južno pročelje, zaključeno dvostrešnim krovom, imalo je vjerojatno na mjestu barokne balkonate monoforu ili biforu položenu na vijenac, čiji se ostaci vide i danas.²²

Radi se vjerojatno o vrlo ranom primjeru tipa koji će u Splitu potpuno afirmirati Juraj Dalmatinac u 15. stoljeću.²³ U njegovim je radovima gotička palača s unutrašnjim dvorištem, što pruža svojim stanovnicima ugodan boravak u sjeni kamenih loža rafiniranih dvorišta, doživjela svoj vrhunac. Palača Alberti se ni kvalitetom ni veličinom ne bi mogla uspoređivati s Dalmatinčevim palačama, međutim svojom osnovnom koncepcijom govori o prisutnosti toga tipa na ovim prostorima puno prije njegova dolaska.²⁴

Današnjem izgledu palače Alberti ključni pečat dao je barok krajem 18. stoljeća. Međutim, između dviju dominantnih faza — srednjovjekovne i barokne — događale su se promjene koje je bez detaljnih istraživanja nemoguće točno odrediti. Crtež iz 1721. godine koji prikazuje južno pročelje palače, a nalazi se u Katastiku obitelji Alberti što se čuva u arhivu *Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone* u Veneciji, daje samo naslutiti što se događalo u međuvremenu.

Naime, pretpostavljeno dvorište srednjovjekovne palače nestalo je interpolacijom novoga volumena unutar kojega se

danas nalazi stubište.²⁵ Uz novije prozore pravokutnog oblika prikazani su romanički prozori, gotička vrata i portal izvan volumena građevine.²⁶

Intervencijama s kraja 18. stoljeća palača se povezuje sa susjednom gotičkom kućom pravokutnog tlocrta, te im se sa sjeverne strane na temeljima srednjovjekovnog bedema adira novi volumen. Karakter prostora potpuno se mijenja u skladu s novim sklonostima, potrebama i kulturom življenja. Nastaje palača s tipičnom trodijelnom podjelom prostora, sa središnjom dvoranom koja se proteže cijelom dubinom građevine. Mijenja orijentaciju, pa novo sjeverno pročelje, okrenuto prema baroknim bedemima, postaje glavno pročelje. Artikulirano je u baroknom stilu sa središnjom osi istaknutom kamenom skalinađom kojom se penje u prvi kat, te balkonatom u drugom katu. Balkonata je ujedno i žarište dekoracije, koja se pojavljuje u formi kamene ograde s masivnim balustrima u obliku vaza na kockastim postoljima, mekog i zaobljenog profila. Ugaoni stupi i ukrasni su diskretnim vegetabilnim motivima, dok su konzole koje nose ogradu prekrivene povijenim voluminoznim listovima. Ostali su otvori tog pročelja pravokutni s plošno obrađenim okvirima bez dekoracije.

Krajem 18. stoljeća ujednačen ritam osi, sa središnjom samo blago istaknutom impostacijom portala, postaje glavno obilježje pročelja. Isto tako zamjećuje se klasicistička tendencija redukcije arhitektonske dekoracije, što će rezultirati jednoličnom raščlambom pročelja tijekom 19. stoljeća. Pročelje palače Alberti sa središnjom osi jako naglašenom postavljanjem skalinađe i balkonate u skladu je s baroknim senzibilitetom i stoga se izgradnja, iako nemamo planova koji to potvrđuju, zasigurno može vezati za 18. stoljeće. Okviri otvora su plošni bez dekoracije, no ipak voluminozni povijeni listovi na konzolama balkonate, zaobljeni balustri te ugaoni stupići dekorirani zvonolikim cvjetovima nanovo govore u prilog 18. stoljeću.

Istovremeno se u drugom katu južnoga pročelja rastvara balkonata koja se samo u detaljima razlikuje od one na sjevernom pročelju.²⁷ Konzolice južne balkonate umjesto mesnatih listova imaju stilizirane povijene listove linearnoga karaktera.

Barokna balkonata, ističući središnju zonu, dominira južnim pročeljem i na određen način sjedinjuje sve njegove različitosti.

Palača Alberti sadrži cijeli niz građevnih slojeva, od romaničko-gotičkoga i gotičkoga, preko dominantnoga baroknog do intervencija iz 19. i vjerojatno 20. stoljeća. Njezin današnji izgled najvećim dijelom potječe s kraja 18. stoljeća, dakle iz barokne faze, kada se proširuje sjevernom prigradnjom, dobivši tako novo glavno pročelje. Tada se ostvaruje i

prostorna koncepcija u smislu trodijelne podjele prostora sa središnjom dvoranom rastvorenom s obje strane balkonata, koja se zapravo u splitskoj stambenoj arhitekturi susreće vrlo rijetko.²⁸

Na temelju sačuvanih elemenata arhitektonske plastike moguće je samo pretpostaviti romaničko-gotičku fazu u smislu postojanja palače s dvorištem ograđenim zidom od ulice već početkom 14. stoljeća. Ta pretpostavka podržava tezu o pojavi ovog tipa građevine znatno prije Jurjeva dolaska u Split.

Velik dio toga kontinuiranog procesa izgradnje za sada ostaje neriješen. Sustavno istraživanje vjerojatno bi dalo zanimljive rezultate, što bi bio značajan prilog istraživanju srednjovjekovne stambene arhitekture u Splitu.

Palača je napose važna s urbanističkog aspekta zbog rušenja renesansnog bedema i podizanja nove građevine na njegovim ostacima. Naime to bi značilo i sam početak dezintegracije gradskih bedema i širenja grada, što će jednom u budućnosti rezultirati integriranjem grada s predgrađima.

²¹ U okviru kolekcije *Franchetti*, koja je izložena u *Ca' d'oro* u Veneciji, nalazi se *paterna* vrlo slično, moglo bi se reći jednako, dekorirana stiliziranim listovima akantusa. Datirana je u 13. stoljeće.

²² Poznato je nekoliko primjera romaničkih kuća i palača s vijencima na kojima su položeni prozori: npr. palača kraj Zlatnih vrata u Splitu, porušena romanička kuća u Krešimirovoj ulici u Splitu (C. Fisković, *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*, sl. 60 i 61)

²³ D. Kečkemet, "Juraj Dalmatinac i gotička arhitektura u Splitu", Književni krug Split, 1988.

U Splitu se nekoliko palača pripisuje radionici Jurja Dalmatinca (velika Papalićeva palača, mala Papalićeva palača, palača kraj Zlatnih vrata, palača Augubio). Osnovne strukturalne karakteristike tih palača su dvorište s ložom odijeljeno visokim zidom od ulice i građevina tlocrtnog L-oblika s *piano nobile* u prvom katu. Do prvoga kata vodi nenatkrivo kameno stubište iz dvorišta, dok se unutrašnja komunikacija s drugim katom odvija drvenim stubištem. Važna odlika je i raskošna obrada dvorišnog pročelja, te bogata oprema dvorišta, koje postaje ugodno mjesto za odmor ukućana.

Duško Kečkemet smatra da se radi o tipu palače što ga Juraj donosi iz Venecije, gdje se školovao i radio, te ga samostalno primjenjuje i razvija. Dvorište u kojega vodi portal po njemu nije u dalmatinskoj tradiciji jer su romaničke, a potom i renesansne kuće potpuno drugačije koncipirane. Odlaskom Jurja iz Splita iščezava i ovaj tip palače, što je za Kečkemeta još jedan dokaz da se radi o importu iz Venecije, a ne o lokalnoj tradiciji.

²⁴ I. Fisković, "Dalmatinski prostori i stari majstori", Književni krug Split, Split 1990., str. 147–148

Autor teksta govori o genezi dvorišta, odnosno o autohtonosti palače s dvorištem koje je od ulice odijeljeno zidom. Smatra da su antička arhitektura, a isto tako i romaničko-gotička gradnja naše obale dale opći predložak bloka s unutrašnjim dvorištem. Njegovom diobom nastale su jednostavnije, manje cjeline s dvorištem ne više u sredini bloka, već prema ulici od koje ih je odvajao samo zid. Zaključuje da se takve cjeline javljaju vrlo rano u velikom broju, vjerojatno još pod okriljem romanike.

Pretpostavka o postojanju ranogotičke palače s malenim dvorištem i trijemom mali je prilog navedenoj tezi.

²⁵ Prva su dva stubišna kraka koja vode do prvoga kata kamena, dok je ostatak stubišta od drva.

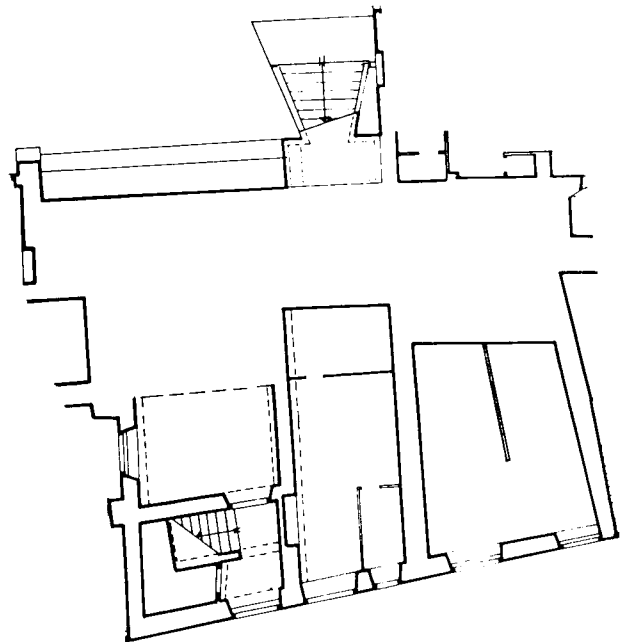
²⁶ Treba uzeti u obzir mogućnost da crtež nije precizan, pogotovo kada je u pitanju zidna struktura i arhitektonska plastika.

²⁷ Rastvaranjem balkonate na južnom pročelju središnja dvorana drugoga kata koja, se protezala cijelom dubinom građevine dobila je na kvaliteti zbog izvora svjetlosti sa sjeverne i južne strane.

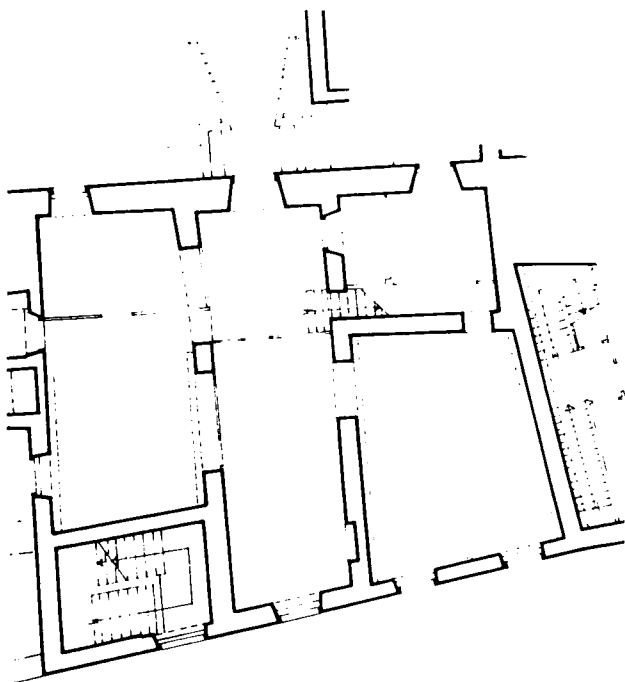
²⁸ Vrijeme baroka u prostornom oblikovanju splitskih kuća i palača uglavnom je obilježeno reduciranjem odnosno iščezavanjem dvorišta i uvođenjem dvokrakog stubišta kao samostalne prostorne jedinice koja dobiva na važnosti u tlocrtnoj dispoziciji objekata, dok se o aksijalnosti kao tipično baroknoj koncepciji može govoriti samo na primjeru palače Tartaglia. Kada je riječ o venecijanskom utjecaju, uz kuću Pavlović u ulici Kralja Tomislava 6, u kojoj se ostvaruje ideja trodijelne podjele sa središnjom dvoranom u glavnom katu koja se proteže cijelom dubinom građevine, palača Alberti je značajan primjer takve prostorne koncepcije.

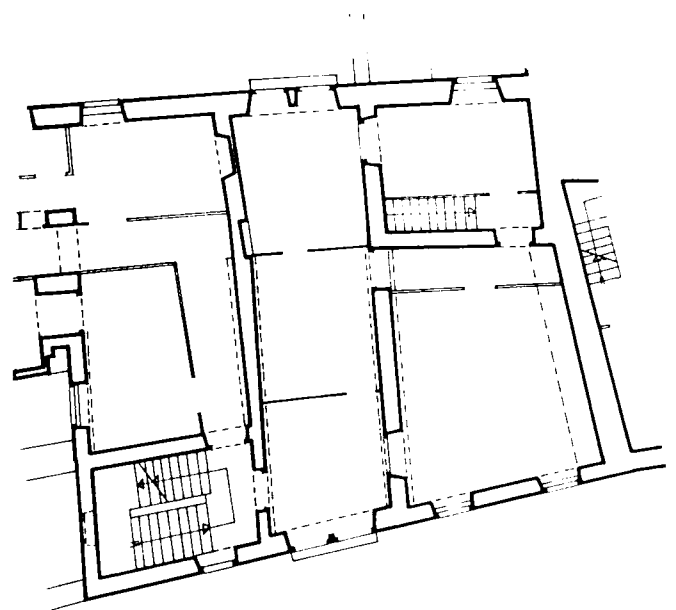
1. Južno pročelje palače Alberti

2. Tlocrt prizemlja palače Alberti

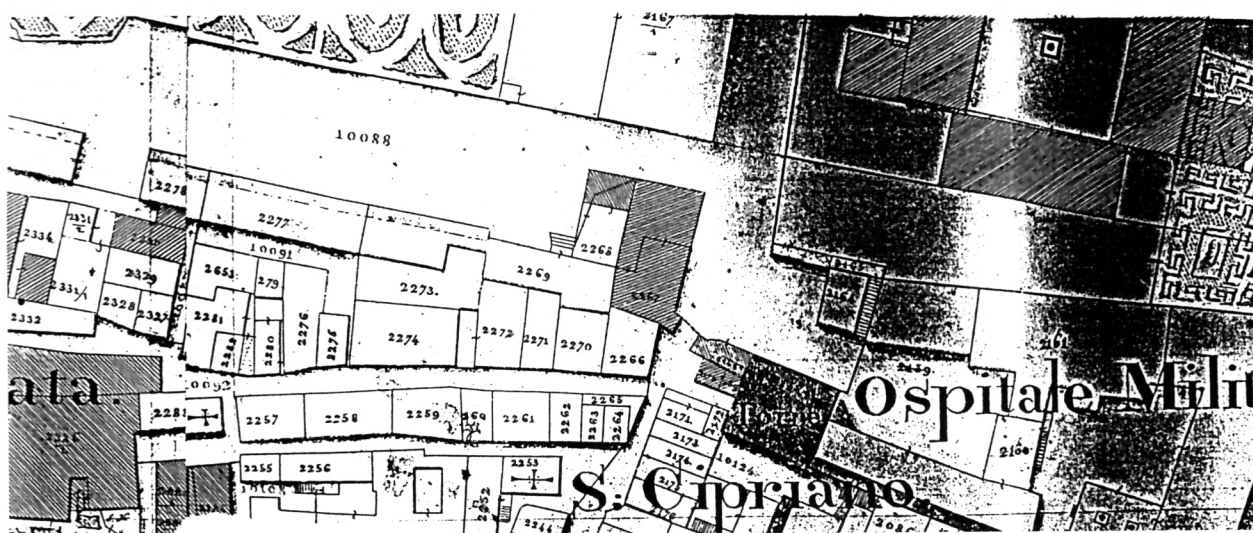
3. Tlocrt prvog kata palače Alberti

4. Tlocrt drugog kata palače Alberti

5. Sjeverno pročelje palače Alberti1

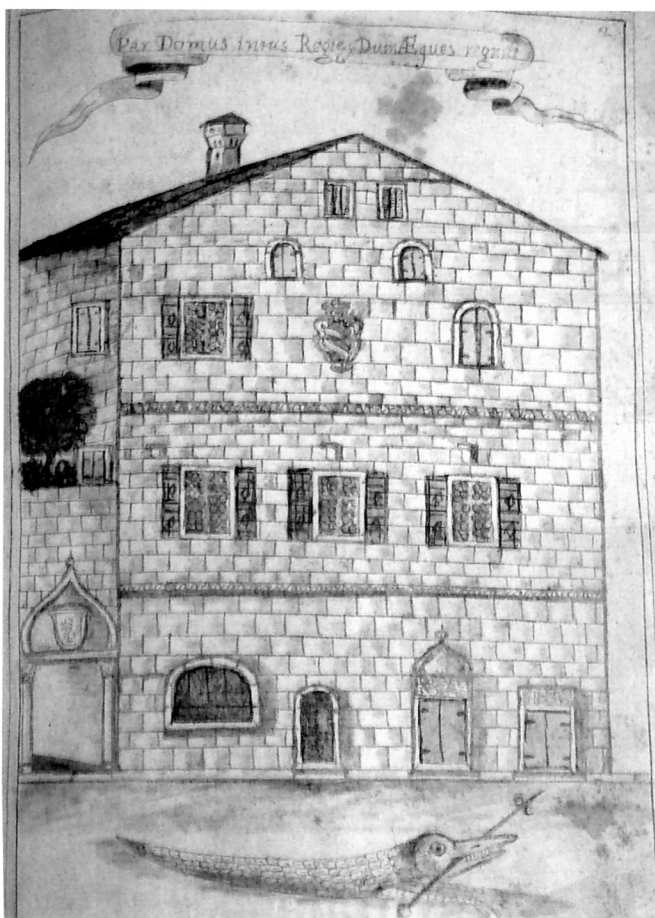
6. Izvadak katastarske karte iz 1831., palača Alberti i prostor uokolo palače. Izvadak katastarske karte iz 1831., palača Alberti i prostor uz palaču

7. Južno pročelje, sačuvani fragmenti vijenca iz romaničko-gotičke faze

8. Južno pročelje, detalj prozora trećeg kata

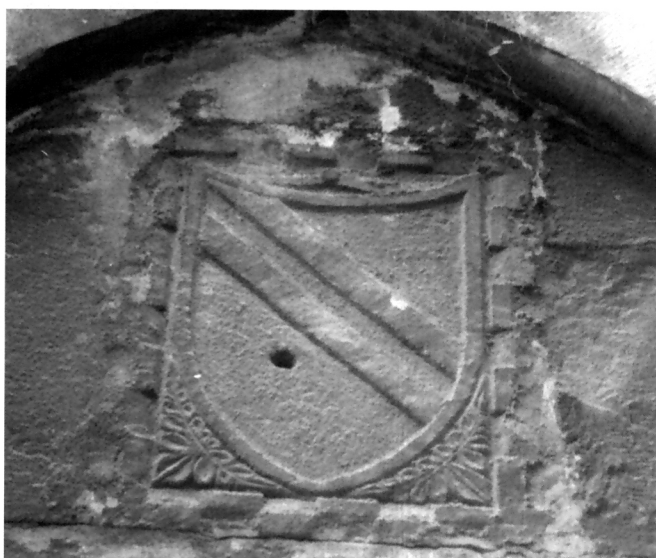

9. Južno pročelje palače Alberti iz 1721. godine

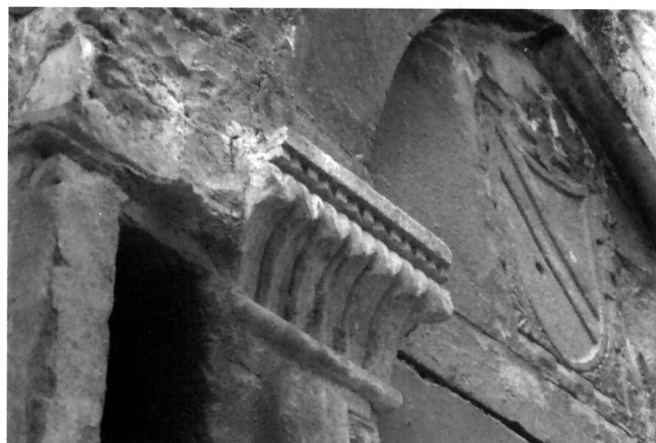

10. Južno pročelje, romaničko-gotički prozor potkrovlja i prozor trećeg kata

11. Grb obitelji Alberti u luneti portala6. Portal, detalj

12. Kapitel ranogotičkog portala

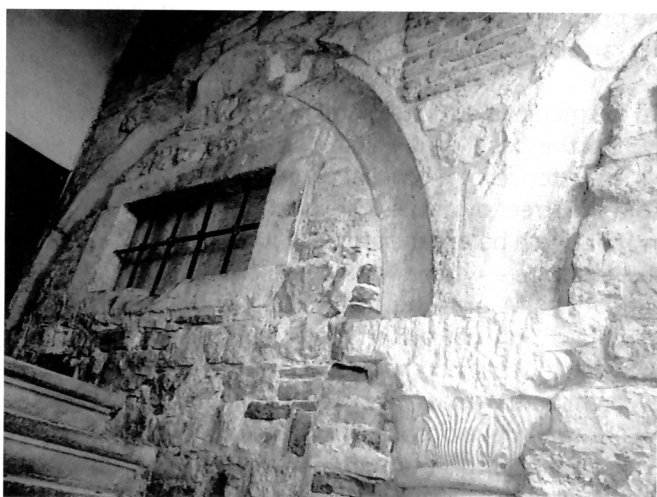

13. Južno pročelje, ranogotički portal

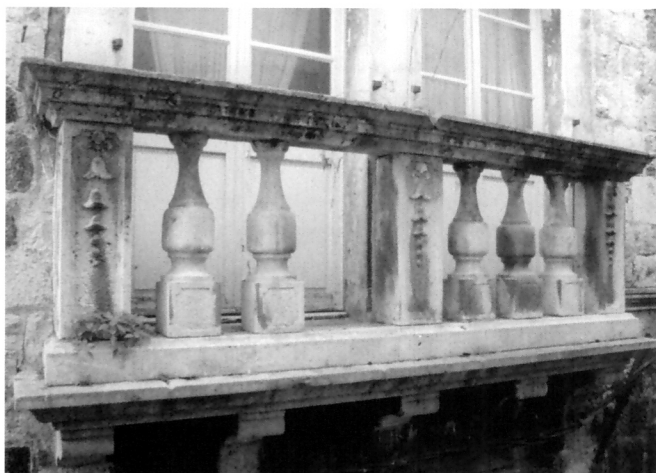

14. Sjeverno pročelje

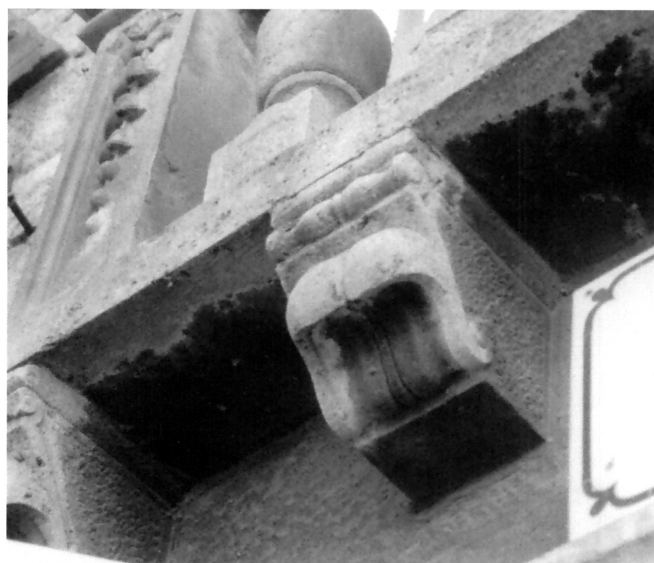
15. Trijem
(foto: 15, 16 – Valentin Bilić Prčić)

16. Začetni zid stubišta, kapitel srednjovjekovnog trijema

17. Balkonata južnog pročelja

18. Balkonata sjevernog pročelja, detalj

Viki Jakaša Borić

The Alberti Palace in Split

The Alberti Palace is located along the northern edge of the city of Split, in a densely built area formed in the early stages of the city's extension outside the walls. It reveals a series of phases, from a transitional Romanesque/Gothic and Gothic ones, through the dominant Baroque phase, to interventions of the 19th and the 20th centuries. Its current form has been defined by the end of the 18th century, this in the Baroque period, when it was linked with the neighboring Gothic house, and extended toward the north cutting into the area of the Renaissance ramparts. The spatial character had been completely changed in the process, as it turned into a typical palace with a tripartite spatial arrangement, and a central hall which stretches all the way to the rear of the building. It changed its orientation so that the new northern facade, overlooking the Baroque city walls, and articulated in a Baroque manner became its main facade.

The palace is an interesting example of adaptation of an old medieval structure, and of its harmonization with the new spatial concept of the late 18th century. On the basis of the still existing elements of architectural decor and wall structure one can establish existence of a smaller, Romanesque/Gothic palace (early 14th century) with a courtyard separated from the street by a wall. This assumption supports the thesis claiming that this type of a palace was in use in Split much before the arrival of Juraj Dalmatinac.

Between the two dominant phases — medieval and Baroque — there were some changes which cannot be fully documented without systematic investigations. A drawing from 1721 in the Alberti cadastre files preserved in the archive of the Scuola Dalmata di San Giorgio e Trifone in Venice, shows the southern facade of the palace and provides some hints as to what had happened in the meantime. The assumed medieval courtyard was swallowed by a new architectural mass, today containing a staircase.

The palace is also interesting from the point of view of urban development, as it was built over the remains of the Renaissance rampart. This signifies the beginning of disintegration of the city walls to lead, in the future, to the city's integration with its suburbs.